

Anmeldelser

Aage Frandsen, *Politik i praksis*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2006, 474 s., kr. 375,00.

Aage Frandsen har lang tids erfaring som folkevalgt politiker. Han blev første gang valgt til Folketinget for SF i 1971. Med afbrydelser sad han der til 2005. Han har derfor en usædvanligt lang parlamentarisk erfaring, hvor han har beskæftiget sig med mange sagsområder under vidt forskellige politiske konstellationer.

Hans parlamentariske erfaring er grundlaget for hans bog *Politik i praksis*. Det er ikke nogen erindringsbog, om end Frandsen i meget høj grad trækker på sine egne meget konkrete erfaringer, som ordfører og forhandler for SF i en række sammenhænge og efterhånden også som partiets repræsentant i præsidiet. Der er i stedet tale om en analytisk bog baseret på den lidet brugte metode som deltagerobservatør. Det er der kommet en meget indsigtfuld og meget lærerig bog ud af.

Bogen er bygget op i to dele. I den første del af bogen (kap. 2, pp. 31-270) gennemgår Aage Frandsen en lang række forlig. De spænder fra en serie finanslovsaftaler over en lang række forlig inden for forskellige lovgivningsområder til situationer, beslutninger og somme tider aftaler vedrørende institutionelle problemer så som valgkredsinddelingen efter kommunalreformen og spillereglerne for samspillet mellem regering og ministre over for embedsmændene. Bogens anden del (kap. 3, pp. 271-430) er en tværgående analyse, hvor Frandsen dels går på tværs af sine cases fra kapitel 2, dels tager en række fortrinsvis institutionelle emner op (fx den parlamentariske forligsinstitution, parlamentarisk skik og brug, forholdet til interesseorganisationerne samt embedsmændenes rolle og status). Endelig behandler det korte kapitel 4 magtfordelingen, specielt i et folketingsperspektiv.

Som det fremgår, er der tale om meget lange kapitler. Før jeg startede læsningen, var jeg dybt skeptisk over for denne fremstillingsform. Men min skepsis blev gjort til skamme. Den fungerer, ja, den fungerer endog særdeles godt. Forudsætningen er naturligvis, at læseren er interesseret i politik lidt ud over den daglige tv-avis. Er man det, giver Aage Frandsen overordentlig god besked. Metoden er først og fremmest at berette om og gennemanalysere en lang stribe af forhandlinger og aftaler, hvor Frandsen selv har været med. Somme tider som forligspartner, andre gange blot som forhandler for et parti, som enten blev hægtet af eller lod sig hægte af undervejs i forløbet.

Der er flere grunde til, at analyse og fremstilling fungerer så godt, som

tilfældet faktisk er. De tre vigtigste er, at Aage Frandsen kan stoffet helt ned i detaljen, at han demonstrerer analytisk sans, samt at hans fremstilling er velafbalanceret. Det er nemlig en analyse byggende på deltagerobservation og ikke et erindringsværk, hvor regnskabet skal gøres op med venner og fjender, helte og skurke, og hvor forfatteren selv side for side fremstår som ikke bare klarsynet, men sjældent fnugfri.

Den første kvalitet viser sig ved, at han kan sit stof, og han også kan formidle det på en ganske overskuelig måde. Det gælder, hvad enten det drejer sig om uddannelsespolitik (hvad det gør i mange af hans cases), tele- og mediepolitik, forholdet mellem ministre og embedsmænd eller den nye valgkredsinddeling. Den anden kvalitet kommer klart frem, fordi han ved, hvad han kan og vil bruge de enkelte cases til. Derfor indleder han hver case-analyse med en række analytiske punkter eller spørgsmål, som han derpå belyser og besvarer.

Det er langt, måske somme tider for langt, men det fungerer. Man ved meget mere om Folketinget og den parlamentariske profession, når man har læst dem. Der kan være vurderinger og delkonklusioner, som man er skeptisk over for, men det rækker ikke ved, at konklusionen hver gang er værd at tænke over. Det gælder især, når man har læst den næste og den næste case, som belyser problemerne ud fra en delvis ny vinkel. Den sidste kommer frem, hvis man sammenligner med politiske erindringsværker, også når de er gode. Frandsens genre er ganske enkelt den pædagogisk analytiske.

Den tværgående analyse i kapitel 3 er også god nok, men ikke helt så god. Der er to grunde til det. Den ene er, at der er nogle gentagelser i forhold til case-analyserne i kapitel 2. Den anden er, at den forekommer noget tør. Den vil hægte en del læsere af. Men det rækker ikke ved, at den har værdi, fordi nogle af de institutionelle problemer, som han tager op her, ikke kunne indgå naturligt i case-analyserne. I virkeligheden er spørgsmålet, om fremstillingen ikke skulle have været brudt op i to selvstændige bind, men det er og bliver en smagsag.

I kapitel 4 tager Aage Frandsen udgangspunkt i den store magtudredning, som han var en skarp kritiker af. Man kan være enig eller uenig i hans kritik, men jeg har noteret mig, at han i denne sammenhæng har nuancer med, som ikke indgik i den offentlige polemik, og han udelader andre kritikpunkter. Årsagen kan være, at de ikke er relevante her; den kan også være, at Frandsen dengang var aktiv politiker, nu er selvvalgt forhenværende, der analyserer på afstand.

Og analyserer, det gør han som sagt. Det er ikke bare *politik i praksis*. Det er *politologi i praksis*. Han har i sin fremstilling ting og problemer med, som akademiske politologer ikke interesserer sig for. Det kan være, fordi de ikke kan få de nødvendige data i en valid form; det kan være, fordi deres teori styrer dem i en anden og ikke helt klart politisk relevant retning. Og nutidens danske

politologi er mere og strammere teoristyret, end da Aage Frandsen lærte håndværket.

På substanssiden er det især væsentligt, i hvilken høj grad Aage Frandsens case-analyser lægger vægt på politisk situation og kontekst. Hvad betyder regeringens parlamentariske grundlag og sammensætning? Hvem vil gerne, og hvem vil ikke være med? Hvad er de uformelle spilleregler, og hvor solide er de, når et parti eller en politiker, en minister eller en regering pludselig får magt, som man har agt? Hvad er et forlig, og hvorfor bliver det somme tider respekteret, andre gange sat til side? Kort sagt demonstrerer Aage Frandsen strategiens vigtighed i det parlamentariske arbejde. Det gælder internt i Folketinget og mellem regering og opposition, men også i forhold til fx interesseorganisationerne, som han tilkender indflydelse, men ikke ofrer megen plads på.

En sidste og betydelig kvalitet ved *Politik i praksis* er, at Aage Frandsen interesserer sig for og med sympatisk forståelse belyser embedsmændenes rolle i politiske forhandlinger og mere generelt deres placering i den danske kombination af parlamentarisme og ministerstyre. Det er kort sagt en bog, der belønner den tålmodige læser med politisk indsigt og på mange områder også ny viden.

Jørgen Grønnegård Christensen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Gert Tinggaard Svendsen & Gunnar Lind Haase Svendsen, *Social Kapital. En introduktion*, København: Hans Reitzels Forlag, 2006, 216 s., kr. 248,00.

Forfatterne indleder bogen med det efterhånden velkendte paradoks om humlebien, der flyver, nemlig det i hvert fald for økonomer så forunderlige, at vi i Danmark kan have både en stor offentlig velfærdssektor med højt skattetryk og en effektiv privat produktion. Har det noget med social kapital at gøre? Hypotesen er nærliggende, for uanset hvordan social kapital er blevet målt – som graden af tillid eller omfanget af netværk – er Danmark det rigeste land i verden på social kapital.

Det er velgørende, at der nu foreligger en introduktion til begrebet social kapital på dansk. Der kan være flere grunde til, at en sådan ikke er kommet før. Som forfatterne konstaterer, er social kapital et sandt tværvidenskabeligt begreb, der bruges inden for mange forskellige discipliner. Den fælles referenceramme indskrænker sig til tre store navne, sociologerne Pierre Bourdieu og James Coleman og politologen Robert Putnam. De definerer og anvender imidlertid begrebet temmelig forskelligt. Det er derfor i praksis ofte meget lidt, der binder de forskellige studier af social kapital sammen, hvilket gør det

vanskeligt at spænde over alle relevante tilgange og diskussioner af begrebet i en samlet introduktion.

Forfatterne har grebet opgaven an på den måde, at de i det første hovedafsnit gennemgår og diskuterer begrebet social kapital. I det andet hovedafsnit viser de hen til de drivende kræfter for skabelsen af social kapital i Danmark. Endelig peger de i det tredje hovedafsnit på nogle forhold, der kan true det høje danske niveau for social kapital.

De tre „founding fathers“ indgår selvfølgelig med en vis vægt i det første hovedafsnit, men også andre, der har været på „sporet“ af social kapital, inddrages. Politologer kan især have gavn af at læse den grundige redegørelse for kapitalbegrebet og den teorihistoriske gennemgang af „vejen mod social kapital“. Forfatterne diskuterer endvidere styrker og svagheder ved social kapitalbegrebet, og de gør rede for de metodiske spørgsmål og problemer, der rejser sig i forbindelse med empiriske studier af social kapital. Som optakt til den empiriske analyse i det andet hovedafsnit argumenterer de for kombinationen af en historisk-institutionalistisk tilgang på den diakrone akse og kvalitative undersøgelser på den synkrone akse.

Der er ingen tvivl om, at det er Bourdieus bestemmelse af social kapital, der står forfatterne nærmest. For Bourdieu er social kapital en netværksressource, som individer på linje med fysisk og human kapital kan bruge til at „komme frem i verden“. For Putnam er social kapital derimod primært en kollektiv ressource forstået som netværk, tillid og normer, som alle kan have gavn af. Umiddelbart ville man tro, at Putnams bestemmelse var mere velegnet end Bourdieus som tilgang til studier af, hvorfor nogle lande klarer sig bedre end andre. Så meget desto mere som forfatterne selv antyder, at det kunne være, at et mere lighedsorienteret system som det danske giver bedre betingelser for produktionen af social kapital end systemer præget af større ulighed. Der savnes i bogen en diskussion af styrker og svagheder ved de forskellige tilgange, og kritikken af Putnam bliver lidt for ensidig. Måske „kan“ Bourdieus og Putnams begreber om social kapital bruges til noget forskelligt, afhængigt af hvilket sigte man har.

Forfatterne har interessante bud på, hvorfor „humlebien“ flyver. Især fokuseres der på træk i civilsamfundet, nærmere bestemt frivillige bevægelser som andelsbevægelsen og i den tidlige periode også De danske Ungdomsforeninger og senere idrætsbevægelsen, hvor der eksemplificeres med det omfattende lokale samvirke omkring byggeriet af idrætshaller i 1960'erne og 1970'erne. I en sammenlignende analyse af Polen og Danmark vises det, at den frivillige organisering på landet ikke var så forskellig i de to lande, hvis man går tilbage til slutningen af 1900-tallet. Af afgørende betydning for den forskellige beholdning af social kapital bliver imidlertid, at den frivillige organisering smadres i Polen under kommunismen.

Blandt udfordringerne eller sagt på en anden måde de potentielle trusler mod social kapital nævnes social marginalisering, stigende indvandring og forholdet til EU. Social marginalisering tages op på baggrund af et feltstudie af Ravnsbjerg Kommune på Lolland, der viser kløften mellem de „indfødte“ og de københavnske tilflyttere på overførselsindkomst. Ravnsbjerg-eksemplet følger sig ind i et mere generelt forfaldsbillede, der tegnes af den sociale interaktion. Til billedet bidrager ikke kun andelsbevægelsens deroute som social bevægelse, men i forfatterens optik også, at det lokale, frivillige engagement svinder ind. Til gengæld finder de ikke belæg for den udbredte påstand om, at fremvæksten af et multikulturelt samfund svækker den sociale kapital.

Der er dog, som understreget af forfatterne, brug for mere viden om, hvad der fremmer og hæmmer dannelsen af social kapital. Velfærdsstatens rolle er klart underbelyst i bogen, men på et punkt også fortegnet, idet stigende stats-tilskud til idrætten bliver udlagt som årsag til et fald i det frivillige engagement. Påstanden dokumenteres ikke, og den stemmer ikke overens med andre undersøgelsesresultater i Danmark og Norden. Her peges der snarere på velfærdsstaten som en kilde til et fortsat højt engagement. Måske er det tilmed i det tidlige, kontinuerlige og stærke samvirke mellem det offentlige og det private, at vi skal finde noget af forklaringen på den på en gang høje sociale og institutionelle tillid i de skandinaviske lande.

Bogen er på en gang en introduktion og et indlæg i den vigtige diskussion om betydningen af social kapital og kilderne til det. Den er velskrevet, og man får et godt indblik i, hvad social kapital er. Som introduktion betragtet er der dog aspekter af den internationale diskussion af social kapital, man kan savne, ligesom bogen kunne have trukket lidt bredere på danske og udenlandske forskningsresultater om social kapital.

Lars Torpe
Institut for økonomi, politik og forvaltning
Aalborg Universitet

Jens Blom-Hansen, Jørgen Elklit & Søren Serritslew (red.), *Kommunalreformens konsekvenser*, Århus: Academia, 2006, 230 s., kr. 288,00.

Bogens forfattere er ud over de tre redaktører en række kandidatstuderende ved Institut for Statskundskab på Århus Universitet.

Sigtet med bogen er „at tage hul på den videnskabelige behandling af strukturreformen“. Et forsøg på at tage de første spadestik i udforskningen af emnet, hvor man har sat fokus på demokratiske, politisk-administrative og økonomiske forhold.

Bogen bærer naturligvis præg af at være skrevet af forskellige forfattere. Hvor det meget velskrevne indledende kapitel giver et virkeligt godt overblik over proces og indhold før, under og efter reformarbejdet, bærer de øvrige kapitler noget mere præg af at være punktvis nedslag. De anvendte metoder spænder ret vidt fra rene kvantitative hypotesetestninger til kvalitativt betonedede vurderinger baseret på interviews med politikere og embedsmænd.

Ud over det indledende kapitel er der 8 kapitler, der dækker forskellige erfaringer med strukturreformen. Der er fire kapitler, der belyser diverse aspekter af betingelserne for demokratiet i de nye kommuner. To kapitler, der beskriver den kommunale administration, og endelig to enkeltstående kapitler, der dels omhandler de økonomiske konsekvenser på skoleområdet som følge af reformen, dels udvalgsstrukturen i de nye regioner.

Lene Juul Madsen og Mette Haugaard Skou konkluderer (p. 59) i deres kapitel „Kan man lægge kommuner sammen uden omkostninger for lokaldemokratier“, at „Strukturkommissionens konklusion, om at der ikke er nogen sammenhæng mellem kommunistørrelse og lokaldemokrati, er fejlagtig, og at kommunesammenlægningerne vil kunne betyde, at lokaldemokratiet svækkes“. Bemærk, at skråsikkerheden i første halvdel af udsagnet følges op af en noget mere afdæmpet konklusion i anden halvdel.

Det er ikke overraskende, at forfatterne kommer til en anden konklusion end kommissionen. Forfatterne tager udgangspunkt i en deltagerdemokratisk tankegang, som kommissionen helt bevidst ikke har forholdt sig til. Kommissionen deler ikke visse universitetsmiljøers begejstring for deltagerdemokratiets velsignelser. Kommissionens udgangspunkt har været en – om man vil – ret ortodoks repræsentationsdemokratisk tilgang.

Min personlige opfattelse er, at administrative reformer kun har stærkt begrænset interesse for størstedelen af befolkningen. Man forholder sig kun til kvaliteten af den offentlige service, når man har brug for den, og det spiller næppe nogen afgørende rolle for borgeren/brugeren, om det er den ene eller anden offentlige myndighed, der skal levere serviceydelsen. Kommissionen dokumenterede, at servicekvaliteten på en række områder ville blive forbedret, såfremt man etablerede større og dermed mere bæredygtige kommunale enheder. Etableringen af disse større enheder gav samtidig mulighed for at flytte yderligere opgaver til det politiske niveau, der er nærmest borgeren, nemlig kommunalbestyrelsen. Når etableringen af større kommuner som påvist af undersøgelsen fra SDU kunne ske uden væsentlige demokratiske tab, fandt kommissionen det ubetænkeligt at tillægge bæredygtighedsaspektet en betydelig vægt.

Jakob Nørgaard-Petersen og Morten Hedegaard Christensen fokuserer på det repræsentative demokrati og undersøger, om etableringen af større kommuner „vil influere på det kommunale demokrati, udtrykt ved den såkaldte

deskriptive repræsentativitet“. Forfatterne konkluderer, at størrelse i sig selv ikke har en væsentlig betydning, men at „det i højere grad [er] urbaniseringsgraden end kommunistørrelsen, der har betydning for, om de opstillede politikere afspejler borgernes sociodemografiske karakteristika“.

Maria Pilegaard og Martin Bækgaard arbejder også med et aspekt af det repræsentative demokrati – nemlig de fremtidige muligheder for lokallisterne. De undersøger opstilling til og repræsentation i de nye kommunalbestyrelser. Kapitlet indeholder et forsøg på en kategorisering af lokallister, der jo netop repræsenterer en sådan forskellighed, at det kan være svært at analysere dem som et samlet fænomen. Forfatterne foretager en meget hensigtsmæssig opdeling af kommunerne efter størrelse (tre kategorier), og om kommunen er en sammenlægningskommune eller er uændret. Herefter foretages der sammenligninger mellem kommunalvalgene i 2001 og 2005. Forfatterne har naturligvis været nødt til at konstruere tallene for 2001. Der foretages ret omfattende og meget interessante analyser, der kan koges ned til med forfatterens egne ord: „Uanset om kommunen er sammenlagt eller ej, synes antallet af kommuner, hvor lokallister opnår repræsentation, så vedvarende højt, at lokallister stadig må have en eksistensberettigelse og derfor langt fra kan erklæres døde endnu.“

Det sidste kapitel, der beskriver de demokratiske aspekter af reformen, er skrevet af Dina Bloch og handler om den lokalpolitiske debat med Silkeborg, Gjern og Them som cases. Konklusionen er nogenlunde positiv, idet forfatteren opsummerer, at „det ikke ser ud til, at prioriteringen af, hvilke politiske emner der skal have spalteplass i de lokale medier, vil blive påvirket i nævneværdigt omfang af kommunesammenlægningerne. Kapitlet afsluttes i øvrigt med en udmærket afvejning af de forskellige teoriopfattelser, der kan anlægges ved vurdering af demokratiets tilstand.

Rasmus Byskov-Nielsens kapitel drejer sig om kommunernes fremtidige politisk-administrative struktur. Udgangspunktet er, at det oftest er antallet af politiske udvalg, der styrer antallet af forvaltningsgrene. Større kommuner forventes at oprette flere politiske udvalg, hvilket fører til, at „nye storkommuner sandsynligvis vil få flere forvaltninger end gennemsnitskommunen har i dag“.

Anders Langhede og Steffen Klemmesen gennemgår organisationsstrukturen i Ny Randers kommune. Forfatterne tager afsæt i sociologisk institutionalisme og baserer deres empiri på interviews med en række nøglepersoner repræsenterende de seks kommuner, der indgår i Ny Randers kommune. Teoriens vægtning af legitimitet bekræftes ved interviewene, men overordnet konkluderes dog, at de funktionelle aspekter af organisationsmodellen tæller mindst lige så meget. I øvrigt ses der også mærkbare tegn på imitation fra andre kommuner.

Michael Friis Nielsen og Joan Osvang Pedersen ser på skoleudgifterne i

Favrskov Kommune, der er dannet af fire mindre kommuner samt en del af en femte kommune. Undersøgelsen belyser det meget interessante spørgsmål, om udgiftsniveauet vil tage afsæt i en samlet udgiftsneutralitet som forudsat af regeringen, eller om det – som frygtet af nogle og ønsket af andre – vil tage afsæt i det højeste serviceniveau blandt de sammenlagte kommuner. Forfatterne gennemgår tre modeller: Synoptisk rationel model, partikonkurrence-model og pressionsmodel. Holdningerne belyses ved interviews med en række politikere fra de oprindelige kommuner og fra forskellige partier. Undersøgelsen giver et lidt overraskende, men set ud fra et udgiftsstyringssynspunkt beroligende resultat, nemlig at „de fleste politikeres præferencer kan forklares med udgangspunkt i den rationelle model, idet de foretrækker og forventer et udgiftsneutralt harmoniseringsniveau i kommunen“.

Det sidste kapitel beskriver regionernes styreform. Johannes Glavind og Linda Kirkegaard tager udgangspunkt i udvalgsstrukturen i Region Midtjylland og konstaterer, at denne region i lighed med andre regioner forsøger at imødegå den indholdstømning, der synes at være lagt op til fra regeringens side. Forfatterne påpeger, at en politisk styreform uden udvalg ikke betragtes som legitim i regionerne. Det bliver spændende at følge regeringens reaktion på denne civile ulydighed i regionerne.

Kapitlerne om demokratiets vilkår efter reformen repræsenterer en spændende samling af analyser på et meget interessant område. Disse analyser er interessante og lever helt op til redaktørernes ambition om, at bogen kan ses som et af de første forsøg på at vurdere konsekvenserne af strukturreformen. De øvrige kapitler repræsenterer som nævnt i højere grad punktnedslag og har ikke den samme generelle appel. Bogen er samlet en udmærket start på en helt nødvendig løbende evaluering af forandringerne.

Johannes Due
Sygeforsikringen Danmark

Henrik Jøker Bjerre & Carsten Bagge Laustsen: *Slavoj Zizek*, Roskilde Universitetsforlag, 2006, 105 s., kr. 140,00.

Bogen er en introduktion til den slovenske filosof, samfundstænkner og sociolog Slavoj Zizeks tænkning. Zizek er en af de østeuropæiske tænkere, der for alvor er blevet kendt i Vesten efter murens fald. Han fik sin uddannelse i Titos Jugoslavien ved universitetet i Ljubljana og blev senere under et forskningsophold i Paris stærkt optaget af de franske post-strukturalistiske tænkere, Derrida, Lacan og Foucault, specielt psykoanalysen i Lacans udformning. Zizek har forsøgt at forene denne inspiration med en marxistisk inspireret ideologi-

kritik, og han er en af de ledende personer i den såkaldte „slovenske skole“. Zizek har også været politisk aktiv, og han stillede op som kandidat ved det slovenske præsidentvalg i 1990. Han var dissident i det gamle Jugoslavien, og i dag er han en lige så skarp kritiker af den kapitalistiske og neo-liberalistiske verdensorden. I så henseende kan han minde om den russiske systemkritiker Boris Kagarlitsky.

Zizek deltager ofte i den offentlige debat, både hjemme og på rejser i udlandet, og han har gjort sig bemærket ved sin provokerende, slagfærdige stil. Hans største provokation er dog udfordringen af den globale hegemoniske ideologi, forestillingen om historiens afslutning og den liberale, kapitalistiske verdensorden som udviklingens endemål og grundvilkåret for al fremtidig samfundsmæssig og politisk tilværelse.

Bogens forfattere har valgt at disponere deres præsentation af Zizek i fire kapitler: kapitel 1, hvor de gennemgår Zizeks teoretiske grundlag, kapitel 2, hvor de præsenterer os for hans ideologikritik, kapitel 3, som er en gennemgang af hans samfundskritik, og kapitel 4, hvor de kommer ind på hans refleksioner over det revolutionære subjekt i nutidens verden.

Zizek forsøger i sin grundlæggende teori at sammenføje elementer af den moderne lacanske psykoanalyse og en samfundsteori. Fremstillingen tager her sit udgangspunkt i hans refleksioner over begrebet og fænomenet „det ubevidste“, hvor hans opfattelse præciseres som opfattelsen af „de sammenhænge og meningsrelationer, vi indgår i uden at være bevidste herom“ (p. 17). Det drejer sig, siger forfatterne, om „betydning som vi så at sige skaber bag om ryggen på os selv“ (p. 16). Disse angivelser viser klart den sociologiske dimensionering af begrebet om „det ubevidste“, men det kunne have været interessant – Zizeks marxistiske inspiration taget i betragtning – om forfatterne havde relateret disse angivelser til Marx' berømte tese om producenterne, der skaber deres samfundsmæssige virkelighed, „hinter den Rücken“, altså uden at være sig det bevidst.

Forfatterne får imidlertid meget vel argumenteret for den politisk sociologiske relevans af et sådant udgangspunkt og får herunder fremhævet i hvert fald to meget værdifulde indsigter: samfundsvidenskaberne kan for det første ikke blive stående ved den direkte tilgængelige og umiddelbart forståelige virkelighed, men må „udfordre“ ved at trænge ned under denne overflade. Denne Zizeks, og forfatternes, efterlysning af en genuin ideologikritik i vore diskursteoritiske og konstruktivistiske tider er velanbragt. For det andet rokker Zizek med sit udgangspunkt og tilgang ved gængse subjektbegreber, dels den liberalistiske traditions forestilling om det færdige, suveræne subjekt, dels sociologiens totalt indsocialiserede subjekt. I den lacanske psykoanalyses optik, som Zizek søger at videregive, fremstår subjektet „som gennemskåret af kræfter det ikke selv mestrer ... af kræfter, som ofte vil være i indbyrdes konflikt“ (p. 24).

Hvis dette er korrekt, så sætter det sandelig et spørgsmålstegn ved main-

stream-sociologiens og politologiens evige brug af surveyundersøgelser som fundamentet (ofte det eneste) for gevaldige generalisationer og teoretiske konstruktioner vedrørende hele samfundets karakter, en problematik som forfatterne desværre lader ligge.

Zizeks ideologianalyse ligger i forlængelse af hans her angivne grundlag. Igen opererer forfatterne med en slags dialektisk figur: opfattelsen af ideologier som ukorrekte repræsentationer af virkeligheden er tesen, opfattelsen af ideologier som funktionelle for skabelsen og bevarelsen af dominans- og udbytningsforhold udgør anti-tesen, og endelig repræsenterer, mener de tydeligvis, Zizeks ideologiopfattelse en slags *Aufhebung* af de hidtidige opfattelser i en mere fuldstændig og indsigtfuld syntese, en syntese hvis hovedsynspunkt er det, „at selve forestillingen om en virkelighed bag den ideologiske måske er en illusion. Ideologier er ikke repræsentationer, men selve den sociale virkeligheds anker“ (pp. 32-33). Hvad der nærmere menes hermed er imidlertid ikke lysende klart, og det er bemærkelsesværdigt, at den formulerede opfattelse efterfølgende korrigeres af en anden Zizek-udtalelse, som forfatterne citerer: „Uanset at ingen klar demarkationslinje adskiller ideologi fra virkelighed, uanset at ideologi allerede virker i alt, hvad vi oplever, må vi alligevel fastholde spændingen, der holder ideologikritikken i live“ (p. 34). Her angiver Zizek altså en forskel eller spænding mellem ideologi og virkelighed, eller rettere, han tumler med et intrikat problem, nemlig: hvordan forener man erkendelsen af ideologier som udgørende en integrerende bestanddel af den sociale virkelighed og den samtidige erkendelse af en forskel, trods alt, mellem ideologi og faktiske forhold og dermed muligheden for den ideologikritik, der ligger ham så meget på sinde?

Det er sandelig ikke let. Alle ideologiopfattelser er problematiske, men samtidig er de også alle uundværlige i den løbende konkrete historiske og politisk-sociologiske forskning, en forskning som Zizek, ifølge forfatterne, selv igen og igen efterlyser og fremhæver betydningen af. Så vidt jeg kan se, er der brug for flere ideologibegreber. Ved brugen af den nævnte dialektiske figur, der anbringer Zizeks ideologiopfattelse i en helt suveræn position, får forfatterne tilsløret denne nødvendighed. Det skal dog siges til deres ros, at de jo altså selv får afdækket grundproblemet i Zizeks egen opfattelse. Den kan ikke stå alene.

Også i sin aktuelle samfundsanalyse gør Zizek front mod både liberalismens metodiske individualisme og postmodernismens opløsning af den sociale virkelighed i et kalejdoskopisk virvar af fritsvævende diskurser. Han griber fat i det grundforhold, at kapitalismen er overgribende, at den etablerer, som forfatterne udtrykker det, „en generativ matrix“ (p. 87). Med Olin Wrights sondring mellem forskellige determinationsformer in mente kan vi også præcisere Zizeks opfattelse derhen, at alle samfundsmæssige strukturer og forløb er *præget* af kapitalismen, selvom den ikke er *årsag* til dem alle.

For det andet fremhæver Zizek kapitalismens revolutionære karakter. Kapitalismen har været og er i stadig forandring, revolutionerende hele tiden sig selv og samtlige sociale forhold. Zizek genopliver her Marx' klassiske kapitalismeanalyse, en analyse der dog ikke, som forfatterne synes at mene, har været ganske fraværende siden hen (p. 87).

Zizek behandler og kritiserer videre postmodernismen som et ideologisk udtryk for den nutidige kapitalisme og påpeger, at ideen og strategien for identitetspolitik, samt i det hele taget den udbredte forestilling om en stigende individualisme, er en illusion, hvis underliggende realitet er det modsatte, nemlig kapitalismens altomfattende kommercialisering af hele tilværelsen og dens de facto ensretning af menneskene til evige forbrugere.

Forfatterne redegør videre også for Zizeks refleksioner over det revolutionære subjekt. Central er her hans tese om, at det ikke er bestemte attributter – som fx at være industriarbejder – men placeringen i hele den sociale orden, der er afgørende. Det virker her og andre steder noget overraskende, at præsentationen af en neo-marxist som Zizek i den grad mangler referencer til andre neo-marxister og den nutidige diskussion blandt disse. Men forfatterne har fat i den centrale tråd. Vigtig er også deres fremdragelse af Zizeks opmærksomhed om etableringen af en ny lønarbejderklasse i store dele af det, der engang blev kaldt „den tredje verden“.

Forfatterne – og Zizek – kommer endelig også ind på det klassiske spørgsmål om reform eller revolution, hvor de synes at anstille en modsætning, et enten-eller. Det synes dog i modstrid med, at Zizek *også* pointerer, at den samfundsmæssige kritik og de samfundsforandrende kræfter ikke kommer „udefra“, men tværtimod allerede *er* under fuld udvikling midt i den bestående orden. Styrken i dette samfundsforandrende potentiel øges netop i og med denne sociale ordens egen udvikling.

Hvis det er korrekt, at kapitalismen i dag er i ny og stærk udvikling, så står tænkere som Zizek ikke ved slutningen af en epoke, genoplivende i en desperat bagtropskamp en klassisk kritik, men tværtimod ved begyndelsen til en ny epoke af global superkapitalisme og derfor formulerende en særdeles relevant *samtidskritik*.

Henrik Jøker Bjerre og Carsten Bagge Laustsen har skrevet en højst relevant bog. Det er en lille bog, både i sidetal og format, men den rummer megen dybde og en stor udfordring. Den slovenske oprører udfordrer såvel den udbredte jubeloptimisme ude i samfundet som den endimensionaliserede sociologiske og politologiske mainstream. Denne dobbelte udfordring giver bogen godt videre.

Curt Sørensen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Ulf Hedetoft, Bo Petersson & Line Sturfelt, *Bortom stereotyperna? Indvandrare och integration i Danmark och Sverige*, Göteborg/Stockholm: Makdam Förlag, 2006, 416 s., kr. 350,00.

Denne bog har sit udspring i en konference om indvandring i Danmark og Sverige, som blev afholdt i 2005. At der er tale om en samling konferenceindlæg, præger bogen. Hvis man vil være venlig, kan man sige, at den favner meget bredt. Hvis man skal være mindre venlig, kan man sige, at den i høj grad mangler en rød tråd eller systematik. Det kan virke noget tilfældigt, hvilke aspekter af indvandringen og integrationen i Danmark og i Sverige der tages op. Dette indtryk af tilfældighed bliver bestyrket af, at en væsentlig del af bidragene har været publiceret i en eller anden form tidligere. Der er altså ikke tale om bidrag skrevet til den pågældende konference, men snarere bidrag, en række forskere har haft liggende i en eller anden form. Det gælder også bogens efter min mening bedste bidrag, nemlig Lise Tøgebys og Anna Piil Damms, så det siger ikke nødvendigvis noget om bidragenes kvalitet. Men de forhåndenværende søms princip er ikke specielt velegnet som struktureringsprincip, ikke engang for en antologi.

En systematisk, komparativ analyse af immigrations- og integrationsproblemerne i de to lande og af den danske og svenske integrationspolitik skal man altså ikke forvente. Nærmest kommer man den nok i Martin Bak Jørgensens analyse af dansk og svensk integrationspolitik, som primært er baseret på en gennemgang af, hvad han kalder „politiske beslutningstekster“. Det er måske nok et lidt ensidigt materialevalg, dikteret af forfatterens diskursanalytiske udgangspunkt, som helt ser bort fra, at det også kan betyde noget, hvordan politikerne institutionaliseres og implementeres.

Ikke overraskende er der en del bidrag, der på en eller anden måde handler om multikulturalisme. Aje Carlbom og Jonathan og Kajsa Friedman retter på hver sin måde en voldsom kritik mod den officielle svenske version af multikulturalisme. Carlbom påstår, at den har givet islamisterne alt for gode vilkår til at indrette sig i parallelsamfund styret af normer og praksisser, som det svenske samfund i andre sammenhænge ville tage afstand fra, men som i den politiske korrektheds navn ikke kan tematiseres i den svenske debat. Friedman og Friedman sætter i deres bidrag den svenske multikulturalisme og den politiske korrekthed i relation til fremkomsten af en ny elite og dennes hegemoniske diskurser. Denne elites projekt siges at være at omdanne nationalstaten til et fleretnisk samfund med en statslig overbygning, som er organisatorisk beslægtet med den, man kender fra Habsburg-monarkiet eller det osmaniske rige og med den nye elite i rollen svarende til disse rigers aristokratier. Begge bidrag kan kun bestyrke en række danske forestillinger om den svenske multikulturalisme, også fordi Friedman og Friedman byder på en række ek-

sempler på dens mere bizarre udslag. Men bidragene dementerer samtidig eventuelle forestillinger om, at multikulturalisme ikke skulle være et omdiskuteret projekt i Sverige, og at den politiske korrekthed forhindrer enhver diskussion heraf.

Sammenlignet med de to kritiske bidrag forekommer Hans Ingvar Roths forsvar for multikulturalismen spagfærdigt. Han afviser kritikken med henvisning til, at noget, han kalder for svag normativ multikulturalisme, ikke rammes af den. Men hvor interessant er det, når det ikke er denne form for multikulturalisme, der praktiseres?

Per Mouritsen søger i sit bidrag at vise, at de danske problemer med at acceptere og inkorporere islam og muslimer – altså en manglende multikulturel accept – skyldes et særegent træk i den danske politiske kultur. Desværre er bidragets empiriske fundament på et afgørende punkt problematisk. Hvis man skal kunne forklare de danske holdninger til islam og muslimer med henvisning til noget specielt dansk, må det nødvendigvis forudsætte, at de danske holdninger til islam og muslimer er specielle. Mouritsen henviser da også til nogle konkrete forhold i et forsøg på at vise, at de danske holdninger til islam og muslimer faktisk adskiller sig fra, hvad man ser i andre lande, men denne argumentation er meget lemfældig og på ét punkt direkte forkert. Således hævder han (udokumenteret), at „... arbejdsløsheden blandt immigranter er i Danmark højere end i resten af Vesteuropa“ (p. 116). De tilgængelige OECD-statistikker viser, at Mouritsens påstand er forkert. Faktisk er overarbejdsløsheden blandt immigranter højere i Sverige end i Danmark, til trods for, at immigranterne i Sverige er bedre uddannede! At han derudover i ikke ringe grad støtter dele af sin argumentation på EUMC's holdningsanalyse fra 2001, der for den danske stikprøves vedkommende havde en frafaldsprocent på 64, styrker ikke ligefrem hans sag. Jeg undrer mig også over, at Hans Jørgen Nielsens meget velfunderede undersøgelse fra 2004 „Er danskerne fremmedfjenske?“ ikke er inddraget i diskussionen. Mouritsen ender således med at forklare noget, hvis eksistens han i hvert fald ikke har overbevist mig om.

Erik Berggren har et helt andet syn på den danske mangel på multikulturalisme. Den danske, og ikke mindst Dansk Folkepartis, udlændingepolitik er simpelthen udtryk for fascisme. Berggren søger at vise dette under (angivelig) anvendelse af den definition på fascisme, Michael Mann har opstillet (*Fascists*, 2004). Mann selv konkluderer ellers efter en analyse af en række vesteuropæiske partier, herunder Dansk Folkeparti, at „... they are not seriously fascist under the terms of my definition nor in terms of the definitions I quoted from Nolte, Payne, Eatwell, or Griffin“ (p. 370)! Men ikke alene er den danske politik fascistisk i sit indhold. Den føres også ved hjælp af noget, Berggren kalder „mikrostatskup“. Ved et statskup forstår man jo normalt en forfatningsstridig handling, hvorigennem et styre væltes og afløses af et andet, eller hvori-

gennem et givet styre udvider sine magtbeføjelser på bekostning af andre organer. Sådan er det ikke hos Berggren: et mikrostatskup er der fx tale om, når Pia Kjærsgaard anlægger injuriersag for at være blevet kaldt racist, idet hun derved lukker munden på sine modstandere (p. 169). Det er selvfølgelig Berggrens gode ret at bruge begrebet mikrostatskup, som han vil. Blot bliver konsekvensen, at så bliver mikrostatskup noget, som ikke kun forekommer i Danmark. Hvad fx med Mona Salins indgreb i den integrationspolitiske magtudredning under Anders Westholm, der af hende blev erstattet med Masoud Kamali, hvis synspunkter åbenbart lå hendes egne nærmere? Af dette bidrag bliver man måske klogere på Berggrens antipatier, men ikke på dansk udlændingepolitik.

I modsætning til ganske mange af bogens andre bidrag hviler Anna Piil Damms og Lise Tøgebys på et solidt empirisk grundlag. Anna Piil Damm analyserer konsekvenserne af den danske spredningspolitik over for flygtninge. Et af analysens vigtigste resultater er, at flygtninge, der boligplaceres i en kommune med få indvandrere, hurtigere kommer i beskæftigelse end flygtninge, der bliver boligplaceret i en kommune med mange indvandrere. På den anden side fremmer det især arbejdsmarkedssvage flygtninges beskæftigelse, at der bor mange landsmænd i den kommune, de boligplaceres i. I Pettersons indledende oversigt bliver det til, at „(s)egregering är alltså ekonomisk nyttig ...“ (p. 22). Det er nok at forenkler resultaterne mere end godt er.

Lise Tøgeby viser i sin analyse, som er kendt fra andre sammenhænge, at flygtninge og indvandrere i Danmark i klart større udstrækning end i Sverige (eller i Norge) deltager aktivt i politik på lokalt niveau. Forklaringen er med stor sandsynlighed forskellene mellem valgsystemerne i de tre lande. Institutionsmatters! Det indebærer, som Lise Tøgeby formulerer det pointeret, at man i forbindelse med integration og integrationsproblemer måske skulle interessere sig lidt mere for de tilsigtede og utilsigtede effekter af institutionerne end eksempelvis for kulturforskelle. Det kan samtidig læses som en hvas kritik af størsteparten af bidragene i denne bog, der i høj grad er præget af en kulturcenteret – for ikke at sige kulturreduktionistisk – tilgang.

Der er et spørgsmål, som bogen kun berører sporadisk, selvom det forekommer at være det mest centrale: opnår svenskerne med deres „mangfoldighedspolitik“ egentlig bedre integrationsresultater end danskerne med deres anderledes orienterede tilgang? Svaret er, når man ser på indikatorer, der lader sig måle, et rimelig klart nej. Det sætter mange af denne bogs diskussioner i (det rette) perspektiv.

Peter Nannestad
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Modtagne bøger

- Andersen, Hanne & Jan Faye (red.), *Arven efter Kubn*, København: Forlaget Samfundslitteratur 2006.
- Dansk sociologis muligheder*, København: Forskningsrådet for samfund og erhverv 2006
- Elklit, Jørgen & Mogens N. Pedersen (red.), *Kampen om den nye kommune- Syv fortællinger fra den kommunale valgkamp 2005*, Odense: Syddansk Universitetsforlag 2006.
- Hansen, Henrik K. & Jens Hoff (red.), *Digital Governance://Networked Societies – Creating authority, community, and identity in a globalized world*, København: Forlaget Samfundslitteratur 2006.
- Internasjonal politikk, Nr. 4 2006*, Oslo: Norsk Utenrikspolitisk Institutt 2006.
- Jákupsstovu, í Beinta, *Kunnskap og makt – Færøysk helsepolitikk gjennom 150 år*, Torshavn: Raroe University Press 2006.
- Klatt, Martin, *Fra modspil til medspil. Grænseoverskridende samarbejde i Sønderjylland/Schleswig 1945-2005*, Aabenraa: Institut for Grænseregionsforskning – Syddansk Universitet 2006.
- Mouritzen, Poul Erik (red.), *Stort er godt – Otte fortællinger om tilblivelsen af de nye kommuner*, Odense: Syddansk Universitetsforlag 2006.
- Petersen, Nikolaj, *Europæisk og globalt engagement 1973-2006*, København: Gyldendal 2006.
- Ploug, Niels, *Social ulighed*, København: Columbus 2006.
- PLUK november 2006*, Aabenraa, Institut for grænseregionsforskning 2006.
- Statsvetenskaplig tidskrift, 2006/3*, Lund: Studentlitteratur 2006.
- Sørensen, Kjeld M., *Byzans – mellem sultan og pave*, København: Columbus 2006.

Abstracts

Michael Bang Petersen, Rune Slothuus, Rune Stubager and Lise Togeby

Experiments: A Tool in the Political Science Toolbox?

Experiments have not previously been used very much in political science. However, in recent years experiments have become increasingly popular as a research method in American political science, and with this issue of *Politica* experiments are introduced to the Danish audience. Interest in experiments is primarily driven by the fact that they afford researchers the opportunity to examine cause and effect relationships. As in medical research, the core characteristic of experiments in political science is the manipulation of some aspects and the subsequent observation of the effect hereof on other aspects

Katbrine Adelbert Hansen and Helle Nygaard Jensen

Do TV News Undermine Political Trust?

The main thesis is that the media via a so-called strategy frame describe politicians in such a way that it undermines the citizens' trust in them. The strategy frame is characterized by a focus on politicians' motives and personality, a prevalence of war and game metaphors, winner/loser symbolism and expert statements. Through a content analysis of Danish TV news the article uncovers the existence of a strategy frame in the newscasts. The frame is generally present in coverage of MPs – especially during election campaigns, but also in everyday journalism. A lab experiment shows that the strategy frame affects citizens' political trust negatively.

Michael Bang Petersen, Rune Slothuus, Rune Stubager and Lise Togeby

Who Deserves Welfare? Public Opinion on Welfare Benefits to Young People, Senior Citizens and Immigrants

Danish political discourse on the welfare state has centered on the question of which groups should receive welfare benefits. However, we have a limited understanding of public perceptions of who deserves welfare. Analyzing data from a nationally representative survey experiment, we investigate public support for tightening rules of activation for unemployed to qualify for welfare benefit rates. Public perceptions of deservingness vary considerably, depending on who is the recipient of welfare benefits. Thus, the Danish population refuses to tighten rules of activation for middle-aged and older recipients with a long career on the labor market or with work-related injuries, while a clear majority

favors stricter activation of young people. Furthermore, the public only under some conditions approves stricter rules for immigrants. These results suggest perceptions of deservingness to be a major ingredient in public opinion on welfare policy; much stronger than the impact of general redistributive attitudes and socio-economic status.

Michael Bang Petersen, Rune Slotbuus, Rune Stubager and Lise Togeby

Freedom of Speech for Everyone?

Freedom of speech has been high on the political agenda in recent years. But how do the Danes view the issue? Should freedom of speech and other civil liberties apply to all groups in Danish society and should they apply unconditionally? It turns out that support for freedom of speech varies according to the group in question. Thus, political tolerance is lowest when it comes to neo-Nazis and Islamic fundamentalists and highest when it comes to the extreme left. Further, it turns out to be possible to change people's attitudes by presenting them with arguments that go against their original point of view – and this applies both to those who were originally tolerant and those who were intolerant. Hence, freedom of speech is neither unconditional nor non-negotiable.

Kasper Møller Hansen and Mickael Bech

The Sociotropic Voters: the Preference for Declining Unemployment Means More than Who Becomes Prime Ministers, and the Voters Cannot Be Bought with Pay Raises

The recent parliamentary elections in Denmark have in the press been announced as presidential elections between only two prime minister candidates. A discrete choice experiment where the voters are confronted with choices between alternatives combining more in salary, increasing or decreasing unemployment and candidate for prime minister provides the opportunity to estimate the relative strength of the candidates. Unemployment proves to be a more important attribute than choice of prime minister as well as the individual pay raise. Voters across political party identification accept a change of prime minister without being compensated in pay under the condition that unemployment decreases. Thus, the sociotropic frame is stronger than the egotropic.

Om forfatterne

Mickael Bech, ph.d., lektor i sundhedsøkonomi ved Institut for Sundhedstjenesteforskning, Syddansk Universitet. Hans forskningsområder er præferencemåling, bestemmelse af determinanter for forbrug af sundhedsydelser, sundhedsudgifter og spredning af medicinske teknologier samt virkninger af økonomiske incitamenter. Har publiceret flere artikler i *Health Economics*, *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, *Økonomi & Politik* samt *Tidsskrift for Dansk Sundhedsvæsen*. Hans nuværende forskningsprojekter omhandler praktiserende lægers incitamenter og tilstedeværelser udbyder induceret efterspørgsel i Danmark.

E-mail: mbe@sam.sdu.dk

Kasper Møller Hansen, ph.d., lektor i almen og komparativ statskundskab ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet. Hans forskningsområder er anvendt demokratiforskning: deliberativt demokrati, valg (EU-parlamentsvalg, folketingsvalg og kommunevalg), folkeafstemninger, meningsdannelse og forskellige former for borgerinddragelsesprocesser. Har publiceret flere artikler i *Scandinavian Political Studies*, *Public Administration*, *Politica*, *Tidsskriftet Politik*, *Økonomi & Politik* og *Metode & Data*. Hans nuværende forskningsprojekter omhandler blandt andet et projekt, som afdækker effekten af argumenter og information på danskerne gennemført som et survey eksperiment.

E-mail: kmh@ifs.ku.dk

Kathrine Adelbert Hansen, BA, 2003, stud.scient.pol ved Institut for Statskundskab, Syddansk Universitet, Odense. Har i studietiden interesseret sig for borgernes holdningsdannelse og for fastsættelsen af borgernes såvel som politikernes dagsorden. E-mail: kathrine_a_hansen@hotmail.com

Helle Nygaard Jensen, cand.scient.pol fra Syddansk Universitet 2006. Interesserer sig for politisk kommunikation, herunder specielt for mediernes demokratiske funktioner samt politiske aktørers strategiske kommunikation. E-mail: zennobbia@hotmail.com

Michael Bang Petersen, cand.scient.pol., ph.d.-stipendiat ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Beskæftiger sig med politisk holdningsdannelse

og politisk psykologi i bred forstand, herunder nyere evolutions- og neuropsykologiske teoridannelser. Er ved at færdiggøre en ph.d.-afhandling om holdninger til kriminalitet og straf. Har udgivet artiklen „Den generaliserede og den konkrete kriminelle: Om mønstre i generelle og konkrete holdninger til kriminalitet og straf“ (2004). E-mail: michael@ps.au.dk.

Rune Slotbuus, cand.scient.pol., ph.d.-stipendiat ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Interesserer sig for politisk holdningsdannelse og politisk kommunikation, herunder medieeffekter, valgkampe og partistrategier. Arbejder på en ph.d.-afhandling om effekter af politiske budskaber på borgernes holdninger, særligt hvor stærke meningsdannere de politiske partier er. Forfatter til artiklen „Framing Deservingness“ i *Scandinavian Political Studies* (senere i 2007). E-mail: slothuus@ps.au.dk.

Rune Stubager, MA (Political Behavior), cand.scient.pol., ph.d., postdoc ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Interesserer sig for politisk holdningsdannelse, skillelinjer i dansk politik og politisk dagsordensfastsættelse og arbejder på projekter inden for alle tre emner. Forfatter til bogen *The Education Cleavage: New Politics in Denmark* (2006). E-mail: stubager@ps.au.dk.

Lise Togeby, dr.scient.pol., professor i politisk sociologi ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Tidligere formand for forskningsledelsen for den danske Magtudredning. Har i de senere år publiceret vedrørende indvandrernes medborgerskab og vedrørende politisk holdningsdannelse. Har i den forbindelse udgivet bogen *Man har et standpunkt ... Om stabilitet og forandring i befolkningens holdninger* (2004). E-mail: ltogeby@ps.au.dk.

Políticas ph.d.-serie

Peter B. Mortensen, *The Impact of Public Opinion on Public Policy*, 2006, kr. 125,00.

Anders Branth Pedersen, *Fra landvindingspolitik til naturgenopretningspolitik – policy-netværks magt og forandring*, 2006, kr. 125,00.

Pia Vedel Ankersen, *Den politiske legitimitets oprindelse – en fodnote til Easton*, 2006, kr. 125,00.

Jakob Linaa Jensen, *Den virtuelle kaffestue – deliberation og demokratisk inklusion i politiske debatter på Internettet*, 2006, kr. 125,00.

Rune Stubager, *The Education Cleavage: New Politics in Denmark*, 2006, kr. 125,00.

Gitte Harrits Sommer, *Hvad betyder klasse? En rekonstruktion af klassebegrebet med henblik på en analyse af sammenhængen mellem klasser og politisk deltagelse i Danmark*, 2005, kr. 50,00.

Anne Binderkrantz, *Magtens midler. Danske interesseorganisationer og deres indflydelsesstrategier*, 2005, kr. 50,00.

Lotte Bøgh Andersen, *Offentligt ansattes strategier. Aflønning, arbejdsbelastning og professionel status for dagplejere, folkeskolelærere og tandlæger*, 2005, kr. 50,00.

Jens Rudbeck, *Popular Contention and Democratization in Sub-Saharan Africa*, 2004, kr. 50,00.

Rikke Skou Jensen, *Ledelse og medindflydelse. En analyse af ledelsesadfærd og institutionaliseret samarbejde på offentlige og private arbejdspladser*, 2004, kr. 50,00.

William Leslie Mitchell, *Instrumental Friend or Foe? Constructivist Activism in Security Policy Means Analysis*, 2004, kr. 50,00.

Søren Serritslew, *Offentlig budgetlægning i et institutionelt perspektiv*, 2004, kr. 50,00.

Kristian Høyer Toft, *International Justice and Justificatory Models*, 2003, kr. 50,00.